

Recenzije i odlomci

1. «TROJANSKA KOBILA», roman, «Mladost», 1991.

...«Trojanska kobila» vrlo je ambiciozna knjiga koja suvereno vlada jezikom i naracijom, ali se time ne zadovoljava, već poseže za onom ultimativnom i pomalo staromodnom namjerom književnosti, da kreira i objašnjava svijet – u njegovoj biti....

...»Pripovijest o gospo Rozaliji, neodbijivom g. Martinu i Luđaku zvanom Mojsije kojeg će gospa Rozalija prokrijumčariti u kuću» siže je romana koji nam spisateljica, jezikom bajke ili brehtijanskog VF efekta servira već u obliku podnaslova i tako ulijenjene čitače fabula, ili tragače za zapletom obavještava da nisu uzeli u ruke pravu knjigu. Ipak, sudbinu gospe Rozalije i njezinih kavalira, oko kojih će se s vremenom ispreplesti cijela galerija likova, s pažnjom ćemo pratiti do kraja. Uz njih nas zadržava ritam rečenice....i dakako, tema. O povijesti se može pričati na mnogo načina, ali oni najupečatljiviji uvijek su se, da bi govorili istinu, priklanjali fikciji. Početak priče precizno je smješten u 1929. godinu, a njezin kraj, iako nije datiran, s lakoćom prepoznajemo svuda oko nas...Malograđani, idealisti, lažni proroci i ratni profiteri koji, nakon što ih pisac provede kroz vrijeme prije, vrijeme za, i vrijeme poslije rata (drugog, svjetskog) mogu konačno ustanoviti sa nisu živjeli vlastite živote, nego tuđe snove, tj. da su bili Sanjači Socijalističkog Sna....Roman «Trojanska kobila»jedno je od rijetkih dijela u novijoj hrvatskoj književnoj produkciji koje književnosti želi vratiti veliko početno slovo, a da pri tom me ugnjavi čitaoca». Iz recenzije Vesne Kesić, «Start», 1991.

(odlomak romana)

Kad se Luđak, zaslužnog nadimka Mojsije, zakoniti sin Budućnosti žrtvovanog Ljevaka, naprasno napušten od žene, točnije, od dviju žena: Štefanije Hrs i Klanjić Katarine, našao, kao i otac mu, iako ne s kovčegom, nego sa crnom aktntaškom, krcatom donjim rubljem i spisima, na ružnoj, negostoljubivoj, ledom popločanoj Ulici, temp. - 7°C, koja će se do podneva popeti na podnošljivih -2°C, slučajem tek nekoliko ulica udaljen od suđene mu gospe Rozalije, koja tog časa leži u krevetu, zbog gripe, te tajno biva posjećena od gosp. Martinovog ljubaznog, nepostojećeg Brata, uspijeva, već poplavljenih ruku, nosa i ušiju, u potrazi za onom koja bi ga gostoljubivo primila na stan, iz mase s Mladošću davno rastavljenih žena, koje su to subotnje dopodne krenule u kupnju, izdvojiti jednu s pod kaputom loše prikriivenom grbom, koja onome tko je dodirne, kažu, nosi sreću....

Ovoj prvo pomaže nositi pretrpane mreže, da bi, pošto usput saznaje da se mrežama ulovljena zove Filipović Filomena i da je uboga, bez-igdje-ikog udovica, od iste ishodio i poziv u stan, pod izgovorom da bi joj mogao "nacijepati drva", u kojem je ne samo prespavao, nego i ostao, doslovce natovaren na Filomeninu loše prikriivenu grbu, na koju je, još dok ga je udovica uvodila u stan, sjetivši se priče o grbi-srećonoši, s nadom, nježno položio kratkoprstu ruku.

Istodobno ministar Vogrinec (iz ministarstva za privredu), već oženjen lakonogom ruskom balerinom, inače bivšom suprugom svog nekadašnjeg pomoćnika, sada emigranta M. Remenara, kojoj je, po muževom hapšenju, pružio tajnu, opasnu, po život odlučnu podršku, omogućivši lakonogoj da se odrekne svog muža i s neokrnjenom karijerom ostane u zemlji, i to usprkos okolnosti da je "krivica" M. Remenara bila temeljena upravo na činjenici da se oženio Ruskinjom, čiju je baletnu karijeru nadzirao sam Staljin, zbog glasina koje su obavljale pripovijest o razapinjanju i Čudu (Uskrsnuća), obilazi među bukvama već trinaest godina sakriven grob isto toliko godina s ljevicom rastavljenog Ljevaka, smješten u neposrednoj blizini slabo se razvijajućeg Mjesta, iz kojeg je Vogrinčeva majka svojedobno otišla služiti u Grad, te se kao kuharica zaposlila kod tvorničara dr. Raucha.

Ovdje, među bukvama, u prisustvu svog i dalje šutljivog Šofera, koji i dalje s njega ne odmiče pogled, kao da će mu, ako ga odmakne, ministra netko ukrasti, primjećuje kako se iz zemlje, na njegov nalog poravnate, pomalja dobro mu poznati lik (Obris) nekadašnjeg "druga Zetovca" (Ljevaka), lik s kojim se Vogrinec susretao još jedino u snu. I premda Vogrinec, za viđeno, nema svjedoka, jer šutljivi Šofer, kao u čudo, gleda tek u svog ministra, te za njega ništa drugo ni ne postoji, ne može u isto o posumnjati, a da istodobno ne posumnja u vlastite, pronicave, dalekovidne, od kožarskog radnika do ministra dotjerale oči, u koje nikako ne može sumnjati.

Ljevakov Obris, međutim - a što se pokazuje odlučnim za Priču - opovrgava sve u što je Vogrinec dotad vjerovao, pa i njegov herojski put od tvornice do ministarstva, posut žrtvama Cindlerove, Ljevaka, Zetovca i Riđeg, dvojice koje je strijeljao po naredbi "odozgo" i pedesetorice koje je strijeljao po naredbi "odozdo", tj. po vlastitoj odluci, začudo sukladnoj onoj "odozgo", te M. Remenara i njegove raspjevane sestre, Ide Grossmann, rođene Remenar, koja mu se, želeći nastaviti karijeru pjevačice, preko bivše šogorice obratila za pomoć, ipak ne dospjevši u ministarstvu dalje od portira, i, čime popis nije iscrpljen, žrtvom ljeponoge, lakonoge, nevjerne ruske balerine, koja možda nikada ne bi bila nevjerna da je ministar, kako ju je vidio, nije zaželio za ženu.

Pošto je tako prvi put osjetio nepodnošljivu mu Sumnju, ne računa li se događaj s Ljevakovim krvarećim Srcem, sjećanje na kojeg je Vogrinec već iz sebe istisnuo, kožarski radnik, sada oslovljavan ministrom, odlučuje jednom zauvijek obračunati s "tim Čudom", i istovremeno ubrzati prespori razvoj Mjesta, gdje je, što mu je još živo u sjećanju, bio dočekan kao Mesija Napretka i Blagostanja - u to vrijeme temeljnih pojmova kojima se Sutra prividno mijenjalo u Danas, naizgled obrnuto nego u vrijeme Budućnosti žrtvovanog Ljevaka. U tu je svrhu daje područje šume Bukvice, počevši od mjesta nepodnošljivog mu Čuda, odnosno od prostora Ljevakovog raspeća, tajno od Mještana, "zasijati zlatom", nabavivši ovo što kupnjom, što iz državnih rezervi, uz dogovor s ministrom financija, nekad

komandantom divizije, Petrom Ranogajcem - istim onim koji je, unatoč Vogrinčevoj zaštiti, tražio za Ljevaka bukvama omeđenu Smrt, te otada bio s Vogrinecom u neprestanoj zavadi, da bi, kad mu se Vogrinec obratio za pomoć, posebice zbog stvari radi koje mu se obratio, tj. zlata koje je trebalo podmetnuti u zemlju, ugledao u tome neponovljivu priliku da, kako se izrazio u povjerljivom razgovoru sa suprugom, "Vogrineca jednom zauvijek sredi...", baš kao što je ministar Vogrinec tom "podmetaljkom" namjeravao "zauvijek srediti" Ljevaka - s tim da je potvrde o "nalazištima zlata" istovremeno izdalo 104 stručnjaka, o čemu su napisane 104 studije koje će, mnogo godina kasnije, tajanstveno nestati iz povjerljivih državnih arhiva, na isti način na koji je, iz općinske vitrine, svojevremeno nestala nezgodna Ljevakova medalja.

Tako je, uskoro, zalaganjem para Vogrinec/Ranogajac iako iz naizgled sasvim suprotnih motiva, Mjesto proglašeno bogatim "nalazištem zlata", što bukova stabla ubrzo pretvara u ogrjev, osim nešto drveta što odlazi za bačve, a cijeli dotad poljoprivredno orijentirani kraj u POGON ZA ISKOPAVANJE ZLATA, skraćeno PIZ, popularno zvan PIZDA, u kome se, što na sječi, što na gradilištima, što na otvaranju rudnika, što na djelatnostima koje PIZ-u "pružaju usluge", od trgovina do stanova i restorana, zapošljava trećina mjesnog stanovništva, odnosno sve što je uopće sposobno za rad (kojima će se uskoro pridružiti i odasvud pristižući došljaci), napredujući, uz dolične hvalospjeve ministru Marijanu Vogrinecu, iz "puke sirotinje" u vrlo "imućne mještane".

I dok je "puka sirotinja" (zasad) prerasta u "imućne mještane", zemlja s u Obrisu čudom uskrslim Ljevakom toliko se puta prekopala, pregledala i pročištila, da je Marijan Vogrinec, samo pet godina kasnije, to jest pet godina nakon PIZDINOG idejno-politički potrebnog osnutka, mogao zadovoljno izvijestiti Grad, iz kojeg je Vogrinec i upravljao PIZ-om, tek povremeno dolazeći u zlatorodni kraj, gdje je usput, radi sjećanja na majku, za sebe i još ljeponogu balerinu gradio vilu, da su "priče o pojavljivanju nekadašnjeg druga Z." (Ljevak je za Vogrineca uvijek ostao Zetovac), "u kraju gdje je tobože razapet" , čega se Vogrinec u izvještaju nikako nije mogao sjetiti, unatoč postojanju pola divizije svjedoka, "ne samo jenjale, nego su na najboljem putu da se posve zaborave", odnosno, kako se izrazio privatno, "da se pretvore u pričice za plašenje neposlušne djece".

Ipak, dok priče "sasvim ne prestanu", valjalo je PIZDU i dalje održavati,

odnosno, kako je objašnjavao ministar, "pošto su sredstva za rad već bila na izmaku, trebalo je za PIZ ponovo pronaći kredite", tim prije što ni ostvarenje podcilja, tj. iskopavanja zlata, postojanje kojeg su potvrđivala čak 104 stručnjaka, nije po Vogrinecu bilo drugo do samo "pitanje vremena"...

Ne škrtareći s nagradama u obliku masnih provizija Vogrinec je na temelju tih 104 studije u postojanje zlata uspio uvjeriti i partnere iz

inozemstva, čime je PIZDI pribavio za opstanak neophodne kredite, kojima će opet nastaviti tajno kupovati zlato – da bi se uopće imalo što iskapati - od čije će prodaje vraćati tek kamate kredita...

Kako je zlato kupovao skuplje nego ga prodavao, te kako je novac kredita odlazio i na uzdržavanje PIZ-a, odnosno na podržavanje ideje Napretka i Blagostanja, transakcija je vremenom proizvela deficit koji će se za Mjesto pokazati kobnim....

.....

2. «Zec na tavanu», kratke priče, «Meandar», Zagreb 1996.

...»Gotovo sve proze u ovoj knjizi bave se slutnjom smrti koja se u pravilu najavljuje u jezovitoj, oniričkoj, snovitoj, zatamnjenoj simbolici. Tu istu simboliku, u pravilu posve otuđeni likovi ovih proza (nerijetko usamljenici) nisu nikako u stanju odgonetnuti, kao što nisu bili u stanju učiniti autentičnim ni svoje vlastite živote. Smrt tako dolazi iznenada tek i jedino kao vrhunaravni apsurd od kojih se poglavito i sastoji život i rutinska egzistencija bezličnih i depersonaliziranih junaka ovih proza...Ovakvome tematskome ustrojstvu upravo odlično Opristaje prilično lingvostilski ogoljena razina teksta....koja samo podcrtava njihov rezignirajući, jezoviti ton....Marina Šur Puhlovskiobjelodanila je knjigu koju bi bilomprava šteta ne pročitati, djelo koje se nastavlja na bogatu i izvrsnu tradiciju hrvatske fantastične proze i proze apsurdna, knjigu koja će vas vratiti literaturi i zatamnjenim prostorima sna što slute ono što nas sve skupa jednom očekuje. Knjigu to potrebniju jer je danas posve atipična za svoj literarni kontekst – nipošto ne kao anakronizam, nego posve poticajno štivo».

Iz recenzije Delimira Rešickog, «Glas Slavonije», 1996.